

Biografie Instituut

Jaarverslag Biografie Instituut 2020

Jaarverslag 2020

Postadres

**Biografie Instituut
Faculteit der Letteren
Postbus 716
9700 AS Groningen**

Bezoekadres

**Oude Boteringestraat 32
9712 GJ Groningen**

Telefoon

050 363 5816/9069

**www.biografieinstituut.nl
www.rug.nl/biografieinstituut**

Biografie.Instituut@rug.nl

Jaarverslag Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
2020

GRONINGEN UNIVERSITY PRESS

Met toestemming van de Plaatselijke Autoriteiten.

Ned.-Ind. Biograph Compagnie.

**De grootste Maatschappij in Ned.-Indië
LEVENDE SPREKENDE SCHILDERIJEN.**

De Laatste Uitvinding op dit gebied.

Het grootste wonder der 20ste eeuw.

Het trillen der beelden is door eene nieuwe uitvinding geheel opgeheven.

Alles geschiedt electrisch met eigen machines.

Te SEMARANG & SOERABAYA met enorm succes vertoond.

De groote Opening Voorstelling zal nader worden aangekondigd.

A. C. WARDEN,

Manager.

7378

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Biografie Instituut	
1.1 Medewerkers	7
1.2 Promovendi	7
1.3 Financiën	8
1.4 Subsidies	9
1.5 Website en nieuwsbrief	9
1.6 Biography Studies	9
Projecten	
2.1 Promotieprojecten	11
2.2 Afgeronde promotieprojecten	20
2.3 Digitaliseringsprojecten	33
2.4 Publicaties	34
Wetenschappelijke publicaties	34
Vakpublicaties	35
Lezingen en wetenschappelijke activiteiten	37
Onderwijs en samenwerkingsverbanden	
3.1 Onderwijs	42
3.2 Biografisch Portaal	42
3.3. Fries Biografie Instituut	42

Inleiding

Sinds de oprichting in 2004 is de doelstelling van het Biografie Instituut tweeledig. Het biedt enerzijds een infrastructuur en inhoudelijke ondersteuning aan academici die biografisch onderzoek doen. Anderzijds stimuleert en ontwikkelt het theorievorming rond de biografie als wetenschappelijk genre. Met de instelling van een bijzondere leerstoel Geschiedenis en Theorie van de Biografie op 1 maart 2007, die op 1 maart 2012 werd omgezet in een gewone leerstoel, kreeg het Biografie Instituut de mogelijkheid om PhD-studenten te laten promoveren op een biografisch onderzoek. Van die mogelijkheid werd gretig gebruik gemaakt: tot nu toe werden 22 proefschriften voltooid – merendeels biografieën. Elk van deze biografieën werd tevens in een handelseditie bij een publieksuitgeverij gepubliceerd.

Ook in de toekomst zal het Biografie Instituut deze hoge productie voortzetten. Hans Renders, hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie, begeleidt momenteel veertien promovendi. Al deze onderzoeksprojecten maken deel uit van het Instituut voor Cultuurhistorisch Onderzoek Groningen, en worden deels door een derde geldstroom gefinancierd. Het onderzoek naar het genre Biografie in Groningen kenmerkt zich niet alleen door een sterke theoretische inbedding, maar ook door een multidisciplinair karakter. Artikelen in peer reviewed tijdschriften en de bij uitgeverij Brill verschijnende reeks *Biography Studies* getuigen ervan. Naast het reguliere onderwijs bij de afdeling geschiedenis, begeleidt het Biografie Instituut ook bachelor-, master- en PhD-studenten die zich willen verdiepen in de geschiedenis en theorie van de biografie. Dit gebeurt door het verzorgen van een mastercollege met het thema Biografie en Geschiedenis, maar ook door het begeleiden van bachelor- en masterscripties. Studenten leren onder meer over de stand van zaken in het hedendaagse biografische onderzoek. Ook masterstudenten die geen biografie schrijven volgen dit college met grote belangstelling.

1.1 Medewerkers

- Prof.dr. J.W. Renders, directeur, heeft de dagelijkse leiding van het instituut.
- I.L. Hengeveld, coördinator, is belast met de coördinatie van het instituut.

1.2 Promovendi

Het Biografie Instituut begeleidde in het jaar 2020 veertien promovendi.

Een van deze promovendi is medewerker van het instituut.

- David Veltman schrijft de biografie van Felix de Boeck; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders, prof.dr. J. Tollebeek, drs. S.A.J. van Faassen en S. Servellón MA.
- Roelie Zwikker schrijft de biografie van Vincent Willem van Gogh; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en dr. Peter de Ruiter.
- Gerben Wynia schrijft de biografie van C.O. Jellema; begeleidingscommissie: prof.dr. G.J. Dorleijn en prof.dr. J.W. Renders.
- Coen Brummer schrijft de biografie van Samuel van Houten; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. G. Voerman.
- Jacqueline van Paaschen schrijft de biografie van Marie Tak van Poortvliet; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en dr. Peter de Ruiter.
- Antoon Ott schrijft de biografie van Nanne Ottema; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. G. Jensma.
- John A. Farrell schrijft de biografie van Edward Kennedy; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. Doeko Bosscher.
- Jelle Horjus schrijft de biografie van Jannes Reiling; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. Yme Kuiper.
- Hans van der Jagt schrijft de biografie van Alexander Idenburg; begeleidingscommissie: prof.dr. G. Harinck (VU) en prof.dr. J.W. Renders.

- Dik Verkuil schrijft de biografie van Frits Bolkestein; begeleidingscommissie: prof.dr. G. Voerman en prof.dr. J.W. Renders.
- Niels Mathijssen schrijft de biografie van Poncke Princen; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.
- Pepijn Reeser schrijft de biografie van Lodewijk Napoleon; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en dr. J. Rosendaal (Radboud Universiteit)

Toegevoegd onderzoeker

- Dr. J.F. Meijer schrijft de biografie van Paul Rijkens.

 rijksuniversiteit groningen NRC Handelsblad 12-12-20

De Faculteit Rechtsgeleerdheid, het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen en het Biografie Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen zoeken een

Promovendus: Biografie P.J. Oud

1.0 fte | VACATURENUMMER 220417

In combinatie met de te volgen onderzoeksopleiding dient dit onderzoeksproject over Pieter Jacobus Oud (1886-1968) te leiden tot een promotie. Pieter Jacobus Oud was Tweede Kamerlid voor de Vrijzinnig-Democratische Bond, minister van Financiën in het tweede en derde kabinet-Colijn, burgemeester van Rotterdam, medeoprichter en fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer en eminent staatsrechtgeleerde. De biografie van Oud zal bijdragen aan onze kennis van de politieke geschiedenis van de 20ste eeuw en het Nederlandse liberalisme, en van de geschiedenis van Rotterdam en de evolutie van het stedelijk bestuur.

Het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen verzamelt (digitaal) materiaal van alle Nederlandse politieke partijen, en doet onderzoek naar deze partijen.

Het Biografie Instituut verzorgt onderwijs in de Geschiedenis en Theorie van de Biografie.

Acquisitie wordt niet op prijs gesteld.

Voor het uitgebreide profiel kunt u terecht op:

www.rug.nl/work-with-us

1.3 Financiën

Het Biografie Instituut wordt bij besluit van het faculteitsbestuur binnen de RUG financieel projectmatig behandeld. Dat wil zeggen: externe financiële middelen worden geworven ten behoeve van de bekostiging van congressen, symposia en congresbundels. Het bestaan van het instituut zelf werd, behalve door het Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek Groningen mede ondersteund door Stichting Democratie en Media. Andere projecten werden financieel gesteund door de volgende subsidiegevers:

Onderzoekschool RUG, Stichting Felix De Boeck (biografie Felix de Boeck);

NWO (biografie C.O. Jellema).

1.5 Website en Nieuwsbrief

Het Biografie Instituut heeft een tweetalige website (Nederlands en Engels): www.rug.nl/BiografieInstituut, ook bereikbaar via www.BiografieInstituut.nl. Op deze site is informatie te vinden over de doelstellingen en het onderzoeksterrein van het instituut, alsmede informatie over lopende projecten en congressen. De site bevat een nieuwsrubriek die doorlopend wordt geactualiseerd.

Op de site staan bovendien door het instituut geëntameerde digitale bestanden. Ook wordt het Nationaal Pseudoniemen Archief (NPA) op de site bijgehouden. Voorts is er een uitgebreide lijst met aan biografie gerelateerde links gemaakt, en kan men via de site contact opnemen met het instituut en zijn medewerkers.

De website van het Biografie Instituut werd al direct vanaf oprichting het meest bezocht van alle onderzoeksites van de Faculteit der Letteren. De website is dit jaar ruim 34.000 keer bezocht.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden om op de hoogte gehouden te worden van activiteiten van het instituut door middel van een nieuwsbrief die per email wordt verspreid. Momenteel wordt de nieuwsbrief aan ruim 800 personen verstuurd. Dit kalenderjaar werden vier digitale nieuwsbrieven verstuurd.

1.6 Biography Studies (Brill)

Onder auspiciën van het Biografie Instituut is er een nieuwe serie Biography Studies opgezet, die zal verschijnen bij Brill onder redactie van Hans Renders. In deze serie verschenen de volgende bundels:

- *Different Lives: Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies*, redactie Hans Renders en David Veltman;
- *Profiles in Power: Personality, Persona, and the U.S. President*, redactie Jelte Olthof en Maarten Zwiers.

Komend jaar zullen de volgende delen het licht zien:

- Arthur Eaton, *History Telling: The Rise and Fall of Psychobiography*.
- *Fear of theory* [werktitel], redactie Hans Renders en David Veltman.

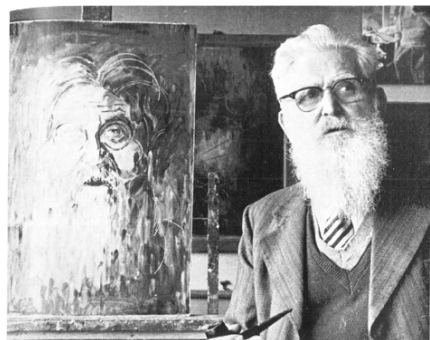
Projecten

2.1 Biografieprojecten

Een van de voornaamste doelstellingen, het begeleiden van biografen, kreeg in 2020 zijn beslag door de begeleiding van onder anderen Coen Brummer (Samuel van Houten), John A. Farrell (Edward Kennedy), Jelle Horjus (Jannes Reiling), Antoon Ott (Nanne Ottema), David Veltman (Felix de Boeck), Gerben Wynia (C.O. Jellema), Roelie Zwikker (Vincent Willem van Gogh) en Jacqueline van Paaschen (Marie Tak van Poortvliet).

Felix de Boeck

De kunstenaar Felix de Boeck (1898-1995) woonde en werkte gedurende zijn hele leven op zijn boerderij in Drogenbos, nabij Brussel. Hij wilde graag gezien worden als de schilder die boert om in zijn levensonderhoud te voorzien – en niet als de romantische schilderende boer. Om die reden kon hij alleen op zondag aan zijn schilderijen werken. In egodocumenten, tijdschriftbijdragen en vraaggesprekken

schildert hij zich af als de eenling, die zich niet rekende tot een bepaalde groep of kunststroming, en die zijn werk het liefst tentoongesteld wilde zien in solo-exposities.

De Boecks werk ontwikkelde zich gedurende zijn hele leven in de richting van een grotere abstractie. In het begin van zijn artistieke carrière was hij nog vooral beïnvloed door stromingen als het fauvisme, kubisme en futurisme. Maar in dit vroege werk is ook een religieuze inslag en belangstelling voor de natuur terug te vinden. Hij koos dus niet alleen voor een fysieke afstand van de grote kunstcentra van zijn tijd, zoals Parijs of Antwerpen. Ook inhoudelijk probeerde hij een nieuwe invulling te geven aan het modernistische kunstklimaat van zijn tijd, dat het ‘natuurlijke’ in de kunst of de religieuze beleving steeds meer begon af te wijzen.

In de biografie zal het spanningsveld aan bod komen die De Boecks keuze voor het boerenleven teweeg bracht in het cultureel-maatschappelijk debat van zijn tijd. Hoe mengde hij zich in discussies over het modernistische kunstenaarschap? Hoe waren de verschrikkingen van de Eerste en Tweede Wereldoorlog van invloed op zijn ideeën over het kunstenaarschap? Welke positie nam De Boeck in de groep rond de kunsttijdschriften *7 Arts* en *Het Overzicht*? En hoe verging het hem tijdens zijn zelfverkozen retraite na de dood van zijn ouders, broer en kinderen? Hoe heeft dit kluizenaarschap bijgedragen aan de mythevorming rond de persoon van De Boeck?

Het onderzoek is van belang voor de kennis van de geschiedenis van de modernistische kunst in België. Ontwikkelde deze zich vooral vanuit de grote steden, waar vele avant-garde groeperingen voor vernieuwing in de kunst zorgden, of valt er zoiets als een ‘arcadisch modernisme’ in de Belgische 20^e eeuwse kunst aan te wijzen?

Vincent Willem van Gogh

Binnen het Van Gogh Museum wordt in eerste instantie uitgebreid onderzoek gedaan naar de kunstenaar Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten. Meer specifieke aandacht voor diens in 1978 overleden neef, de oprichter van het Van Gogh Museum, bleef tot nu toe op de achtergrond.

De geplande biografie zal inzicht geven in het leven en de loopbaan van deze man, die vastbesloten was de collectie van Vincent en Theo van Gogh in stand te houden en toegankelijk te maken voor het publiek.

Vincent Willem van Gogh werd op 31 januari 1890 in Parijs geboren als zoon van Theo van Gogh (1857-1891) en Jo Bongers (1862-1925). Zij vernoemden hun enig kind naar Theo's broer, de kunstenaar Vincent Willem van Gogh (1853-1890). Na het vroegtijdig overlijden van Theo in 1891 ging de collectie tekeningen, schilderijen en brieven van Van Gogh, alsmede de werken van tijdgenoten die Vincent en Theo hadden verzameld, over in handen van Jo en de jonge Vincent. Na het overlijden van zijn moeder rustte de verantwoordelijkheid voor de nalatenschap volledig op Vincents schouders.

Van Gogh was een veelzijdig en ondernemend persoon. In de periode 1907-1914 studeerde hij werktuigkunde aan de Universiteit van Delft. Nadat hij in januari 1915 trouwde met Josina Wibaut, woonde en werkte hij als ingenieur in Frankrijk, de Verenigde Staten en Japan. Begin 1920 keerde het echtpaar terug naar Nederland. Samen met oud-studiegenoot Ernst Hijmans begon Van Gogh in Amsterdam een organisatie-advies bureau, een van de eersten in Nederland.

Na 1945 richtte Van Gogh zijn aandacht steeds meer op het bestuderen en bekend maken van zijn beroemde oom. Hij vond het belangrijk dat de verzameling ook na zijn overlijden bijeen zou blijven en sloot een overeenkomst met de Nederlandse staat. In 1962 verkocht hij de nalatenschap aan de door hem in 1960 opgerichte Vincent van Gogh Stichting. De overheid zorgde voor het benodigde bedrag en zegde toe een museum te bouwen. De gemeente Amsterdam stelde een stuk grond op het Museumplein ter beschikking. Op 3 juni 1973 opende het Rijksmuseum Vincent van Gogh de deuren voor het publiek. Tot kort voor zijn overlijden op 28 januari 1978 was Van Gogh vrijwel dagelijks in het museum te vinden en zette hij zich in voor alles wat met Vincent, Theo en het museum te maken had.

Deze biografie spitst zich toe op de verschillende terreinen waarop Van Gogh actief was, en de wisselwerking hiertussen. Centraal staan zijn achtergrond en motivatie, zijn visie op het organisatieadvies-vak, zijn activiteiten met betrekking tot de kunstcollectie en de totstandkoming van het Van Gogh Museum. Voor deze studie zullen uiteenlopende bronnen worden geraadpleegd, waaronder dagboeken, memoranda, jaarverslagen, brieven en familiedocumenten. Dit onderzoek draagt bij aan onze kennis van het organisatieadvies-vak in Nederland, de geschiedenis van het museumwezen (in het bijzonder die van het Van Gogh Museum) en de populariteit van de kunst van Vincent van Gogh.

Gedurende zijn hele leven was Van Gogh sterk maatschappelijk betrokken. Hij vervulde vele nevenfuncties en bleef tot op hoge leeftijd betrokken bij de ontwikkelingen binnen zijn oorspronkelijke vakgebied van raadgevend ingenieur. Om naamsverwarring te voorkomen duidde men hem vaak aan met de titel ‘de ingenieur’.

C.O. Jellema

C.O. Jellema (1936-2003) studeerde theologie en Duits, en doceerde Duitse literatuur aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was een gerespecteerd dichter: zijn werk is vertaald in het Engels, Duits en Frans. Hij nam deel aan Poetry International, zat in literaire

jury's en besturen, en recenseerde jarenlang literatuur voor verschillende dagbladen. Daarnaast was hij actief als essayist en vertaler. Bij dit onderzoek staan twee invalshoeken centraal: het spanningsveld rond de autonomie van de literatuur en de rol van de homoseksualiteit in de constructie van Jellema's persoonlijke en poëtische identiteit.

Op het punt van de autonomie zal een aantal samenhangende vragen het onderzoek sturen. Bijvoorbeeld: hoe verliep het moeizaam verkrijgen van literaire erkenning? Jellema's werk en poëtische opvattingen sloten niet of slechts ten dele aan bij werk en opvattingen van dan beeldbepalende dichters en leidende critici. Daarom is het interessant om na te gaan welke ontwikkeling zijn literaire werk en literatuuropvatting hebben

doorgemaakt. Hierbij is aandacht voor het werk van door hem vertaalde Duitse mystici van belang. Vanaf zijn debuut in 1961 is in zijn werk namelijk een religieuze thematiek aanwezig. Wat betekende die aandacht voor deze thematiek in een tijd waarin het ongebruikelijk was religieus-metafysische kwesties aan de orde te stellen?

Homoseksualiteit maakte in de tweede helft van de twintigste eeuw een belangrijke ontwikkeling door van taboe naar maatschappelijke acceptatie. Vragen hierbij zijn: hoe verliep Jellema's aanvaarding van zijn homoseksualiteit? Welke betekenis had de ontmoeting op zesjarige leeftijd met een Duitse soldaat – een vroege inwijding in de homo-erotiek – voor zijn leven en werk? In hoeverre is de erotiek in zijn poëzie homo-erotisch? Hoe verhoudt zich een en ander tot de kenmerken van leven en werk van andere auteurs uit dezelfde periode, waarin homoseksualiteit en homo-emancipatie volop in de belangstelling stonden?

Schrijven was voor Jellema een zoeken naar een identiteit, een bevestiging van eigenwaarde. Tot de factoren die hierbij bepalend zijn geweest behoren onder meer de anderhalf jaar dat hij als jonge jongen moest kuren in verband met tuberculose, de worsteling met zijn homoseksualiteit, de standbewuste opvoeding en zijn afgebroken theologiestudie. De gekozen methodiek maakt het mogelijk deze en andere factoren nader te onderzoeken en boven het particuliere uit te tillen, zodat uitspraken gedaan kunnen worden over het literaire en cultuur-maatschappelijke klimaat waarin Jellema werkte.

Nanne Ottema

Nanne Ottema, notaris, verzamelaar, kunsthistoricus, publicist, bestuurder, politicus, strijder voor natuur- en cultuurbehoud, museumstichter en filantroop, was voor Friesland en Nederland een belangrijke figuur, vooral op het gebied van roerend en onroerend cultureel erfgoed. Hij bouwde een grote kunstcollectie op (ca. 30.000 objecten), onder meer bestaande uit (Friese) kunst en kunstnijverheid en Aziatica, met een voorliefde voor Chinees porselein. Aan de hand van zijn collectie publiceerde hij in 1943 zijn door kenners over de hele wereld

geroemde boek *Chineesche Ceramiek*. Ook bracht hij een grote, kwalitatief hoogwaardige bibliotheek bijeen. Zijn collectie, deels ondergebracht in het in 1917 door hem opgerichte Keramiekmuseum Princessehof, en zijn vermogen liet hij na aan de Ottema-Kingma Stichting.

Vandaag de dag is Nanne Ottema een onbekende figuur, wiens naam alleen door vakspecialisten wordt herkend en dan vooral in verband met het Keramiekmuseum Princessehof. Wat over Ottema werd geschreven is veelal terug te voeren op een nogal moraliserende, weinig evenwichtige biografie uit 1957 van J.J. Kalma. Los van de vraag of de negatieve teneur in de biografie juist is, valt op dat juist de verdiensten van Ottema naar de achtergrond zijn verdrongen. Ook bleven activiteiten op andere terreinen vrijwel onbenoemd.

In dit nieuwe onderzoek wordt het beeld van Nanne Ottema bijgesteld. Dat gebeurt door te bekijken of de negatieve karakterschets klopt en ook door Ottema's bezigheden te onderzoeken die tot nu toe onderbelicht zijn gebleven. Hij was een veelzijdige en actieve persoonlijkheid, die in een tijdsgewricht waarin de samenleving ingrijpend veranderde, een belangrijk stempel heeft gedrukt op het culturele leven in Friesland tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. Hij was maatschappelijk sterk gedreven om het welzijn van Friesland en Leeuwarden te bevorderen. Wat waren zijn drijfveren hiervoor? Wilde hij op de gebieden die zijn belangstelling hadden inderdaad de wereld verbeteren? Of hoopte hij hiermee aanzien te verwerven?

Ottema had het maatschappelijk gezien weliswaar ver geschopt, maar hij verliet de middelbare school zonder diploma. Op kunstgebied was hij een autodidact. Deze biografie spitst zich toe op de angst van Ottema om als dilettant te worden gezien en wat hij deed om deze beeldvorming te vermijden. Kijkend naar de verzamelactiviteiten van Ottema en zijn vele publicaties, spreekt daaruit een enorme geldingsdrang. Was dat genoeg om te bewijzen dat hij meer was dan een amateur die uit liefhebberij met kunst bezig was?

Edward Kennedy

Edward Moore Kennedy (1932-2009) was the youngest of three brothers who played instrumental roles in the landmark movements for social justice

and the struggle for progressive, active government which transfused American politics in the 20th century.

Edward inherited the mission from John and Robert Kennedy, who were murdered within a span of five years in the tumultuous 1960s. In four decades as a U.S. senator, liberal advocate and periodic presidential candidate he advanced the development of a more just and generous state, a characteristic of the Western democracies in the decades that followed World War II.

He contributed to the two great victories for black Americans – the Civil Rights Act of 1964 and the Voting Rights Act of 1965 – which were passed in a time of mourning and tribute to his assassinated brother, President John F. Kennedy. Barely in his thirties, Edward had a meaningful role in the crafting of the immigration act of 1965 – the basis of a color-blind system which still operates today – opening the U.S. to millions of Asians, Latinos and southern Europeans and thus, literally, changing the complexion of his country. He began a lifelong crusade to bring affordable health care to all Americans.

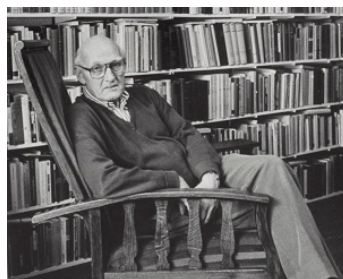
Kennedy is as known for his faults as well as his strengths. His back was broken in the 1964 crash of a small twin-engine plane, in which the pilot and a fellow passenger died. The lingering physical pain of his injuries, and grief from his brothers' deaths, fed a lifelong proclivity for drinking and the womanizing of which he had been taught, by his father and brothers, that Kennedy men were entitled.

In 1969, after a day of sailing and too much to drink, he drove off a crude wooden bridge on Chappaquiddick island, off the coast of Massachusetts. His car came to rest, upside down, in nine feet of water. His companion that night, a young woman named Mary Jo Kopechne, drowned. He did not notify the authorities until ten hours had passed, the life was gone from the young woman and traces of liquor had faded from his bloodstream. He was convicted of leaving the scene of a harmful accident and sentenced to two months in jail. Given his standing, the jail sentence was suspended. He made a televised explanation and appeal to the voters of Massachusetts and was reelected by comfortable margins in 1970, 1976, 1982, 1988, 1994, 2000 and 2006.

The guilt he bore from the island, mixing with other griefs, turned Kennedy to a life of frenetic activity, some of which led to the bottom of a glass, a comely companion and a tabloid roasting, and some to his restless, ceaseless pursuit of legislative accomplishment.

Jannes Reiling

De theoloog Jannes Reiling was de belangrijkste kerkleider van de Unie van Baptistengemeenten in de twintigste eeuw. Zijn betekenis ligt in de bijdrage die hij leverde aan de emancipatie van dit kleine protestantse kerkgenootschap. Reiling ging als emancipator echter anders te werk dan

Schaepman bij de katholieken, of Kuyper bij de gereformeerden. In zijn emancipatiedrift wilde Reiling ontzuilen, in plaats van verzuilen. Door een grotere maatschappelijke betrokkenheid, een deelname aan het interkerkelijke leven en een verbreding van de theologische visie, zouden baptisten volgens hem relevanter worden in de samenleving. Hij leidde de baptisten daarom in de richting van de oecumene, de universiteit, de vrouw in het ambt en de acceptatie van homoseksuele gelovigen. Interessant hierbij is dat bij Reiling de ontwikkeling van bewustwording en bevrijding in kerkelijk opzicht gepaard ging met een levensstijl die op onderdelen afwijkend en geëmancipeerd was. Zo werd Reiling in de jaren vijftig de kampeerfilosoof van de anwb en in de jaren zeventig bestuurder in de psychiatrie. De emancipatie die Reiling in zijn kerkgenootschap voor ogen stond, slaagde echter maar ten dele. In 1987 werd hij afgezet als rector van het seminarium, dat hij zelf dertig jaar daarvoor had opgericht.

Alexander Idenburg

Hans van der Jagt schrijft zijn proefschrift over Alexander Idenburg (1861-1935), een Nederlands staatsman die tussen 1900 en 1925 het Nederlandse koloniale beleid vormgaf. Idenburg probeerde een ontwikkelingspolitiek te voeren ten aanzien van de Nederlandse koloniën. Daarbij moest hij ook omgaan met het salafisme, een fundamentalistische stroming

binnen de islam. Rond 1900 had Nederland circa 35 miljoen islamitische onderdanen in Oost-Indië. In Nederland was de angst groot dat antiwesterse propaganda via migratie en bedevaart uit de Arabische wereld terecht kwam in de koloniën. Een van Idenburgs plannen was om te pleiten voor een immigratiestop voor Arabische moslims naar Nederlands-Indië.

2.2 Afgeronde projecten

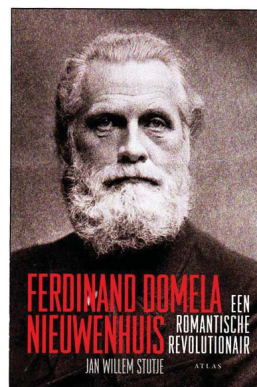

J.C. Bloem

Bart Slijper publiceerde de biografie van Bloem onder de titel *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, verschenen in mei 2007 bij Uitgeverij De Arbeiderspers. De herdruk verscheen in hetzelfde jaar. Bart Slijper promoveerde op 10 mei 2007.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis

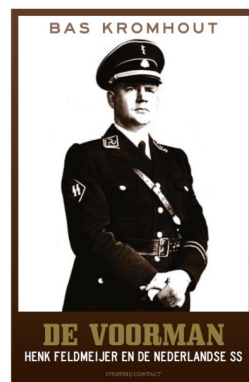
Het project over Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919) werd mogelijk gemaakt door een zogenaamde Vidisubsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). In mei 2012 is *Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Een romantische revolutionair* verschenen bij Uitgeverij Atlas.

Henk Feldmeijer

Henk Feldmeijer (1910-1945) was 'Voorman' van de Nederlandse SS. Daarmee was hij Heinrich Himmlers belangrijkste troefkaart in bezet Nederland. In 1939 richtte hij een nieuwe partijmilitie op naar het voorbeeld van de SS: de Mussert-Garde.

Bas Kromhout promoveerde op dit onderzoek op 6 juni 2012. De handelseditie en inmiddels ook de tweede druk zijn verschenen onder de titel *De Voorman. Henk Feldmeijer en de Nederlandse SS* bij Uitgeverij Contact.

Gerrit Jan van Heuven Goedhart

Van Heuven Goedhart was redacteur en vanaf 1930 hoofdredacteur van *De Telegraaf*. In 1933 werd hij hoofdredacteur van het *Utrechtsch Nieuwsblad*. Van Heuven Goedhart leidde *Het Parool* vanaf 1942 tot hij medio 1944 naar Londen vluchtte, alwaar hij minister van Justitie werd in het kabinet Gerbrandy.

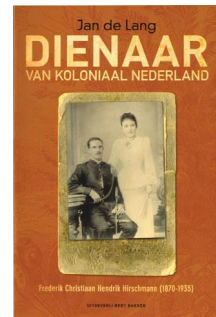
Na de bevrijding werd hij hoofdredacteur van *Het Parool*, op 1 januari 1951 Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de UNHCR. Jeroen Corduwener promoveerde op dit onderzoek op 28 februari 2011. De handelseditie verscheen onder de titel *Riemen om de kim!*

Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann

Hirschmann was exemplarisch officier van het KNIL in een drietal decennia rond 1900.

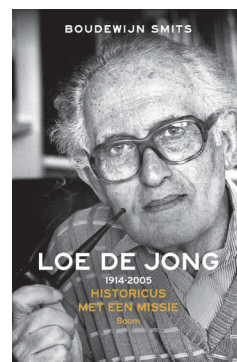
Jan de Lang promoveerde op dit onderzoek op 14 oktober 2010. De handelseditie is verschenen onder de titel *Dienaar van koloniaal Nederland. Biografie van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935)* bij uitgeverij Bert Bakker in april 2011.

Loe de Jong

Elke publieke discussie over de Tweede Wereldoorlog sinds 1945 was op de een of andere manier verbonden met Loe de Jong. Toen het laatste, dertiende deel van de serie (1988) verscheen, had De Jong vrijwel een halve eeuw lang in het brandpunt gestaan van de collectieve verwerking van het oorlogsverleden.

Deze biografie, waarop Smits op 24 april 2014 promoveerde, is van betekenis voor de geschiedenis van de opinievorming en de maatschappelijke werking van de journalistiek in de tweede helft van de twintigste eeuw in Nederland. Deze bij Boom uitgegeven biografie is genomineerd voor de Boerhaave Biografie Prijs 2015 van de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen.

Helene Kröller-Müller

Tussen 1907 en 1938 stelde Helene Kröller-Müller een verzameling moderne beeldende kunst samen die op dat moment in West-Europa haar weerga nauwelijks kende. Al vanaf 1911, ontstond bij haar het idee om voor de verzameling een museum te laten bouwen.

Eva Rovers promoveerde op dit onderzoek op 15 november 2010. De handelseditie *De eeuwigheid verzameld. Helene Kröller-Müller 1869-1939* is verschenen bij uitgeverij Bert Bakker. In 2012 won Rovers met dit proefschrift de Erik Hazelhoff Roelfzema Biografieprijs en de Jan van Gelderprijs in 2011.

Alice Nahon

Behalve Guido Gezelle verkocht geen enkele Vlaamse dichter meer bundels dan Alice Nahon (1896-1933). Toch wordt haar werk nu afgedaan als sentimenteel gerijmel of 'Gartenlaube-poëzie'. Manu van der Aa schreef haar biografie. Dit onderzoek resulteerde in een promotie op 27 oktober 2008 en werd uitgegeven onder de titel '*Ik heb de liefde liefgehad*'. *Het leven van Alice Nahon*, uitgeverij Lannoo, Tiel 2008.

Radio Oranje

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak werd radio beschouwd als een volwaardig wapen, net zo belangrijk als de landmacht, de luchtmacht of de vloot. Beroemdheden als de schrijver Thomas Mann en de antropoloog Claude Lévi-Strauss leenden hun stem aan de geallieerde zaak. Voor de Nederlandstalige radio vochten de schrijvers A. den Doolaard en Herman de Man en de journalisten Loe de Jong en Henk van den Broek op hun manier voor een geallieerde overwinning.

Sinke promoveerde op 20 april 2009 op dit onderzoek *Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje*, de handelseditie verscheen bij uitgeverij Augustus.

Willem Schermerhorn

Op 31-jarige werd Willem Schermerhorn hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft. Aan het einde van de jaren dertig raakte hij zijdelings bij de politiek betrokken. Hij werd in de oorlog in het gijzelaarskamp in Sint Michielsgestel opgesloten. Hier werd Schermerhorn leider van de gijzelaars; onder hen ontstond het idee dat hij de geschikte figuur zou zijn om als premier inhoud aan de politieke vernieuwing na de bevrijding te geven. *De man die de put in sprong. Willem Schermerhorn 1894-1977* verscheen in 2014 bij uitgeverij Boom.

Jan Wier

De arts Jan Wier was de eerste serieuze tegenstander van de heksenvervolging. Heksenprocessen achtte hij onrechtmatig omdat ze over fictieve misdrijven gingen en omdat verdachten gefolterd werden.

Jan Wier is de een grondlegger van de moderne psychiatrie. Vera Hoorens promoveerde op 6 juni 2011. *Een ketterse arts voor de heksen. Jan Wier (1515-1588)* verscheen bij uitgeverij Bert Bakker.

Denken over biografie

Welke theoretisch-kritische benaderingen hebben in de twintigste eeuw het internationale denken over biografie vormgegeven en wat heeft dat voor gevolgen gehad voor de interpretatie van de biografie als vorm van geschiedschrijving? Deze vraag stond centraal in het promotieonderzoek *Van kroon tot bastaard. Biografie en het individuele perspectief in de geschiedschrijving*.

In de twintigste eeuw is de biografie bij uitstek een in kritisch opzicht veronachtzaamde vorm van historiografisch onderzoek geweest. Omdat de biografie zich richt op één individu zou er van volwaardige geschiedschrijving geen sprake kunnen zijn. Verder zouden biografen de biografie buiten de geschiedwetenschap hebben geplaatst door al te gretige toepassing van ‘literaire’ verhaaltechnieken en het ontbreken van duidelijke onderzoekscriteria, waardoor biografen geen aansluiting vinden bij nieuwe inzichten in het academisch onderzoek. Deze studie biedt een overzicht van de academische visies op biografie die in de twintigste eeuw ontwikkeld zijn. Binne de Haan promoveerde op dit onderzoek op 28 mei 2015. Zijn proefschrift *Van kroon tot bastaard. Biografie en het individuele perspectief in de geschiedschrijving* verscheen bij Groningen University Press.

Anton Kröller

De naam van Anton Kröller was alleen nog bekend vanwege zijn echtgenote Helene Kröller-Müller, die met het geld van haar man een wereldberoemde kunstverzameling opbouwde. Toch was deze Rotterdamse ondernemer een van de rijkste, machtigste en meest omstreden mensen van Nederland. Voor de Eerste Wereldoorlog was Kröller een succesvol zakenman, tijdens de oorlog bepaalde hij met een kleine groep zakenlieden voor een groot deel de buitenlandse en economische politiek van Nederland. In deze oorlogsjaren verwierf hij zich de bijnaam ‘De ongekroonde koning van Nederland’.

Die reputatie bleef hij in de jaren twintig waarmaken, met het wereldomspannend bedrijf Müller & Co, een groot aantal commissariaten, betrokkenheid bij het ontstaan van Hoogovens en KLM en het kilometers ver strekkend landgoed De Hoge Veluwe en de internationaal opzienbarende kunstcollectie van zijn vrouw.

Op 2 juni 2015 promoveerde Ariëtte Dekker op de biografie *Leven op krediet. Anton Kröller (1862-1941)*. De handelseditie is verschenen bij uitgeverij Prometheus/Bert Bakker.

Franklin Delano Roosevelt

Although many biographies have been written about Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), they have largely ignored or dismissed his command of all U.S. Armed Forces throughout the Second World War.

Since the role of Commander in Chief in peace and war is one of the essential tasks of a U.S. President and since that role has been

exercised with both success and failure over the past seventy years of American global hegemony since his death, this dearth is a surprising gap in our biographical understanding and knowledge. Was America's military victory in World War II only attributable to its generals and admirals. Was Churchill really the architect and strategic mastermind behind the Allied winning of the war – as Churchill painted his own performance in his great six-volume memoir, *The Second World War*, which helped win him the Nobel Prize for Literature after the war?

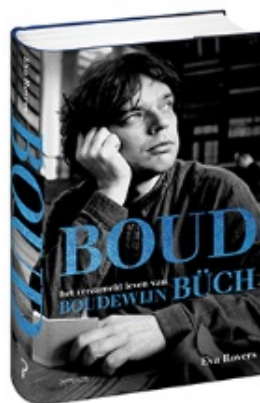
Clearly, the death of Franklin Roosevelt on April 12, 1945, several weeks before the fall of Adolf Hitler, was a calamity for his biography as the dominant military leader of the western Allies, for the President had fully intended to write his war memoirs, and had already begun assembling the materials. He had, after all, rallied his country after defeat at Pearl Harbor on December 7, 1941, and had been the ultimate figure responsible

for turning that misfortune into military victory – victory that then permitted the United States to become the world’s foremost postwar superpower, for good and ill.

On 28 April 2016, Hamilton defended his thesis *Commander in Chief. FDR’s battle with Churchill, 1943*. The trade edition was published by Houghton Mifflin Harcourt. The board of the Nicolaas Mulerius Fund has awarded the annual Wierenga-Rengerink prize to Nigel Hamilton for his dissertation.

Boudewijn Büch

Na het overlijden van Boudewijn Büch in 2002 is in talloze boeken, krantenartikelen, opiniestukken en televisieprogramma’s geprobeerd het leven van deze markante persoonlijkheid te vangen. Bibliofiel Boudewijn, dichter Boudewijn, verzamelaar Boudewijn, Boudewijn de Wassenaarse jongen, de Goethe-adept, Boudewijn de gevallen communist, de heteroseksuele homo, de vriend van... De meeste aandacht ging uit naar Boudewijn Büch de mystificator, de man die aan de werkelijkheid niet genoeg had.

BOUD verscheen op 13 november 2016 bij uitgeverij Prometheus.

Piet Mondriaan

Mondrian grew up in a religious family in Amersfoort and Winterswijk; his arch-Calvinist father, a schoolmaster, espoused views that eventually became seminal to America’s Religious Right. He moved to Amsterdam to study at the Rijksacademie and, although purportedly a traditional academic painter, showed his independence and intensity from the start. He soon became a pioneering modernist, breaking the boundaries of color and composition. In 1912, he moved to Paris, where he painted his own version of Cubism. During the First World War, back in the Netherlands, he began to paint more abstractly, became friendly with the artists who developed De Stijl, and became a serious ballroom dancer. In 1919, Mondrian returned to Paris, never again to go back to the Netherlands.

Who was this unique individual who seemed to live only to paint and write in order to promulgate pure abstraction as the salvation for humankind? This detailed overview of the years from Mondrian's birth until the artist's return to Paris after the first world war will explore the human relationships, including a broken engagement to marry, and shed new light on his everyday life. It also pays a new level of attention to Mondrian's writing, his artwork, and the personal philosophy he developed and then applied to an exceptional extent to every aspect of his existence.

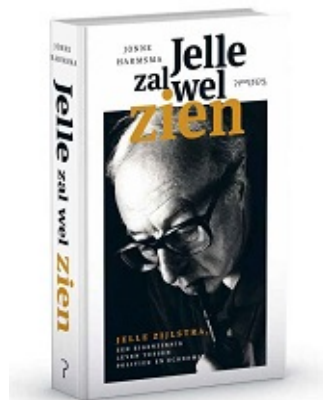

Weber's dissertation, thoroughly researched through letters, interviews, and the archives about Mondrian in various countries, deliberately avoids a single doctrine or opinion but, rather, provides copious new insights at the same time that it acknowledges the mysteries Mondrian carefully guarded.

On 20 September 2018, Nick Weber defended his thesis *Piet Mondrian's early Years: The winding path to straight abstraction*.

Jelle Zijlstra

Jelle Zijlstra (1918-2001) was tijdens zijn carrière minister van Economische Zaken en Financiën, senator, premier en werd president van De Nederlandsche Bank. Hoewel Zijlstra tussen 1952 en 1967 ruim vijftien jaar actief was in de politiek, zag de Friese econoom zichzelf nooit als politicus. Voor Zijlstra was de wetenschappelijke wereld van de Vrije Universiteit het 'verloren paradijs' en pas als president van De Nederlandsche Bank was Zijlstra naar eigen zeggen op zijn plek.

Zowel landelijk als binnen de partijpolitiek stond Zijlstra voor een pragmatische koers, wat hem populariteit maar ook verzet opleverde. Zijlstra nam een prominente plaats in binnen de zich moderniserende ARP en in een veranderend politiek landschap, waar wederopbouw en regeren op brede basis langzaam van het toneel verdwenen.

Harmsma verdedigde zijn proefschrift *Jelle zal wel zien. Jelle Zijlstra, een eigenzinnig leven tussen politiek en economie* op 29 november 2018. De handelseditie verscheen bij Prometheus.

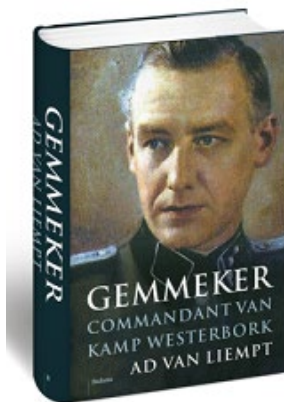
Albert Gemmeker

Albert Konrad Gemmeker, de commandant van het doorgangskamp voor joden in Westerbork, had zijn milde straf te danken aan het feit dat hij volhield niet geweten te hebben wat er met de joden in de kampen zou gebeuren. En ook aan de indruk die hij als kampcommandant maakte: hij sloeg de gevangenen niet, hij schold ze niet uit, hij gedroeg zich correct.

Ad van Liempt beschrijft hoe die correcte indruk betwistbaar is. Hij was koud en meedogenloos, gehoorzaamde zijn superieuren tot in het absurde en had er geen moeite mee zieken en gebrekkigen dagenlang in veewagens naar de kampen te laten vervoeren.

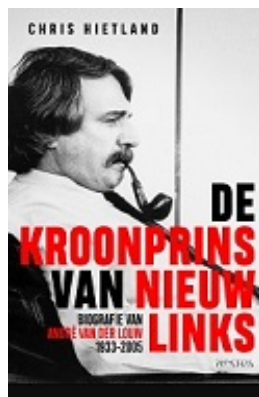
Gemmeker leefde na zijn vrijlating nog 31 jaar, maar uit onderzoek naar zijn levensverhaal blijkt dat die periode niet helemaal ongestoord is verlopen. Vanaf 1959 heeft de Duitse justitie namelijk pogingen ondernomen om het Nederlandse vonnis te corrigeren. In 1976 werd Gemmeker definitief buiten vervolging gesteld, omdat volgens de justitiële beschikking niet kon worden bewezen dat hij het lot van zijn slachtoffers gekend had.

Van Liempt verdedigde zijn proefschrift *Gemmeker. Commandant van kamp Westerbork* op 9 mei 2019. De handelseditie verscheen bij Balans.

André van der Louw

André van der Louw (1933-2005) had een veelzijdige carrière. Hij was actief als journalist, PvdA-politicus en bestuurder. Als journalist werkte hij bij onder meer voor de VARA en voor *Hitweek*. Eind jaren zestig verwierf Van der Louw landelijke bekendheid als leidend figuur van Nieuw Links, een beweging die streefde naar verandering binnen de PvdA. In 1967 werd hij in het bestuur van de PvdA gekozen, vier jaar later was hij partijvoorzitter. In deze jaren ontwikkelde hij zich van een rebels partijlid tot een professioneel politicus. In 1974 werd Van der Louw beëdigd als burgemeester van Rotterdam. Toch nam hij in 1981 als minister van CRM plaats in het tweede kabinet-Van Agt. Na de snelle val van dit weinig succesvolle kabinet leek het er even op dat hij Den Uyl zou opvolgen als leider van de PvdA. In plaats daarvan verdween hij uit de Haagse politiek. Hij werd voorzitter van de KNVB (1986-1989) en de NOS (1994-1997). Begin jaren negentig streed Van der Louw, twintig jaar na het einde van Nieuw Links, nogmaals voor een andere koers van de PvdA. Ditmaal met weinig resultaat.

Vier thema's staan in het onderzoek centraal: zijn journalistieke en culturele activiteiten, zijn rol binnen de PvdA, zijn politieke stijl en zijn (zelf)representatie. De biografie draagt onder meer bij aan de geschiedschrijving over de PvdA en de naoorlogse sociaal-democratie in Nederland en aan het onderzoek naar politieke cultuur in het algemeen.

Hietland verdedigde zijn proefschrift *De kroonprins van Nieuw Links. Biografie van André van der Louw* op 12 april 2019. De handelseditie verscheen bij Prometheus.

Joseph Kotalla

Een ‘mensch-duivel’, noemde de voormalige verzetskrant *Het Parool* hem kort na de oorlog. De krant deed in november 1945 verslag van het opgraven van de slachtoffers van Joseph Kotalla in de omgeving van het Duitse concentratiekamp Amersfoort. De kleine SS’er gedroeg zich in de oorlogsjaren als plaatsvervangend kampcommandant uiterst wreed en gaf leiding aan meerdere vuurpelotons.

Dit onderzoek brengt gedetailleerd Kotalla’s problematische jeugd in kaart in het door etnische conflicten gedomineerde Opper-Silezië. Zijn carrière in het Duitse leger die volgde na de Duitse inval in Polen, wordt nauwgezet beschreven.

Na een korte periode aan het Oostfront werd hij overgeplaatst naar Nederland. Zijn werk in Kamp Amersfoort vormt een belangrijk bestanddeel van dit onderzoek. Op basis van niet eerder geraadpleegde bronnen en getuigenissen wordt ook duidelijk welk beeld Kotalla van zichzelf had.

De naoorlogse berechting van Kotalla en de slepende discussie over zijn mogelijk vervroegde vrijlating (Drie van Breda) zijn tot op heden onderzocht vanuit de politieke en maatschappelijke discussie over hoe om te gaan met oorlogsmisdadigers. Dit onderzoek daarentegen richt zich in de eerste plaats op de achtergronden, motieven en interpretaties van Kotalla.

Hoving verdedigde zijn proefschrift *De beul van kamp Amersfoort. De biografie van Josef Kotalla* op 24 oktober 2019. De handelseditie verscheen bij Prometheus.

P.J. Bouman

Pieter Jan Bouman (1902–1977) noemde zich een gespleten mens. Hij was een grondlegger van de Nederlandse sociologie, de historicus met de meest verkochte historische boeken in de twintigste eeuw en een bekwaam bestuurder van de Rijksuniversiteit Groningen. Tegelijkertijd was hij niet onbesproken, en zijn boeken werden als ‘onwetenschappelijk’ gekenmerkt.

Als veertienjarige werd Bouman overgeplaatst van het paradijselijke Nederlands-Indië naar de moderne wereldhavenstad Rotterdam. Nederland bleek precies het land waar hij niet wilde zijn. Voortdurend was hij op zoek naar houvast in het leven en een positie in de Nederlandse samenleving. Hij besloot zich ‘omhoog te lezen’ om ‘in een ontwrichte tijd geestelijk leiding te geven’ en om de toenemende dominantie van de massa te stuiten. In zijn eerste publicaties wees hij echter de verkeerde weg als de juiste aan.

Bouman werd een gerespecteerd hoogleraar sociologie, met wiens handboek *Sociologie, begrippen en problemen* vele generaties sociologiestudenten zijn opgeleid. Ook schreef hij de bestseller *Revolutie der eenzamen*.

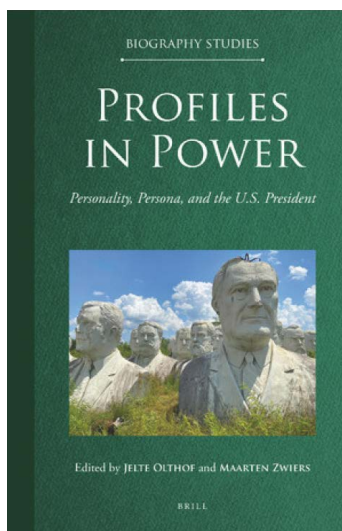
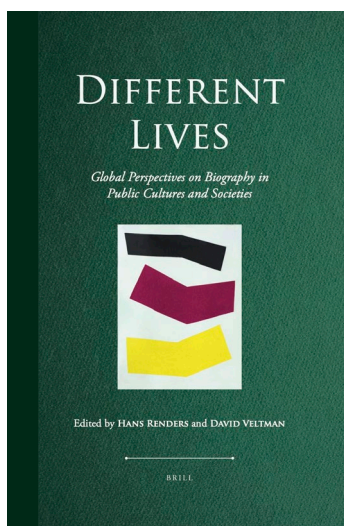
De openbare verdediging van het proefschrift van Co Strootman vond plaats op 23 januari 2020. De handelseditie verscheen bij Van Gorcum.

Petrus Tammens

Petrus Tammens was ‘verreweg de minst geliefde burgemeester van Groningen’. Waarschijnlijk was Tammens ook degene die het ambt, dat hij bekleedde van 1943 tot 1945, het minst had geambieerd. Nadat de bezetter de vooroorlogse burgervader P.W.J.H. Cort van der Linden uit zijn functie onthief, zocht de NSB lange tijd naar een opvolger. De keuze viel uiteindelijk op de landbouwer Tammens uit Ruigezand. Tot dan toe vervulde hij diverse bestuursfuncties in agrarische organisaties en assisteerde hij als bestuursraad de commissaris der provincie, zijn partijgenoot C.F. Staargaard. Tammens de functie in eerste instantie weigerde. De spoeling aan geschikte kandidaten was voor de NSB echter dun, waarna Tammens toegaf aan de druk die Anton Mussert persoonlijk op hem uitoefende. Begin 1943 vond met veel nationaal-socialistisch machtsvertoon de inhuldiging plaats.

Chris Gevers verdedigde op 7 mei 2020 zijn proefschrift *Boer Tammens Houzee* in de aula van het Academiegebouw. De handelseditie verscheen bij uitgeverij Bornmeer.

In 2020 verschenen onder auspiciën van het Biografie Instituut de eerste twee delen van de nieuwe serie Biography Studies (Brill)

2.3. Digitaliseringsprojecten

Om sneller en gemakkelijker toegang tot biografisch onderzoeksmateriaal te verkrijgen en nieuwe mogelijkheden tot onderzoek mogelijk te maken, hebben wij biografisch onderzoeksmateriaal gedigitaliseerd beschikbaar gesteld op de website biografieinstituut.ub.rug.nl

Onderdeel hiervan is het project ‘Boekenproductie 1940-1945’. De totale boekenproductie tussen mei 1940 en mei 1945 is in kaart gebracht en digitaal online doorzoekbaar gemaakt voor onderzoek. Aan de basis ligt *Brinkman's catalogus van boeken en tijdschriften*.

Het familiearchief van de Groningse familie Van Calker-Clemens-Schröner wordt door de Groninger Archieven gedigitaliseerd ten behoeve van het beoogde onderzoeksproject ‘Fijnproevers en smaakmakers. Burgerlijke cultuur in Groningen tussen nationalisme en kosmopolitisme (1830-1970)’. Dit rijke archief is toegankelijk via de Groninger Archieven: <https://tinyurl.com/y66vkvv7>

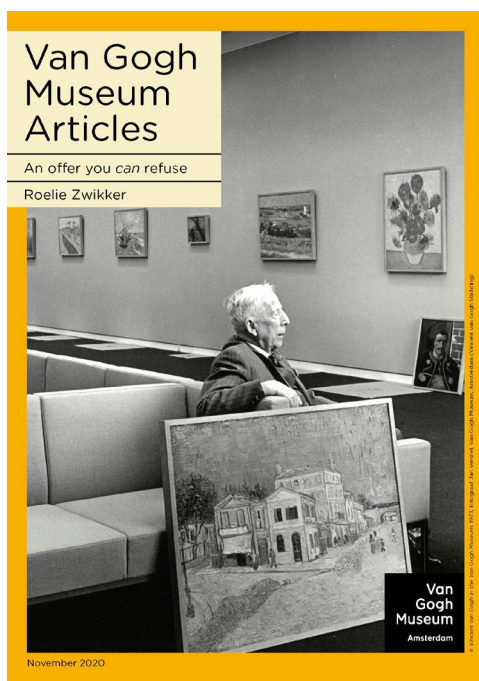
Met onze digitale bestanden hebben wij ook een inhoudelijke bijdrage

geleverd aan het Biografisch Portaal (www.biografischportaal.nl).

Nationaal Pseudoniemen Archief

Afgelopen jaar zijn er correcties, toevoegingen en technische verbeteringen aangebracht aan het Nationale Pseudoniemen Archief (NPA), dat door het Biografie Instituut is opgericht in 2010. Het Nationale Pseudoniemen Archief is een online doorzoekbare database van pseudoniemen en bijbehorende burgernaam, waarbij gezocht kan worden op pseudoniem, burgernaam of beide.

Toevoegingen of correcties kunnen gebruikers doorgeven per mail, waarna het na controle wordt doorgevoerd in de database. Het pseudoniemenarchief is te vinden op www.biografieinstituut.nl/npa.

2.4 Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

Chris Gevers, *Boer Tammens Houzee. Groningen en zijn NSB-burgemeester*, Noordboek, Gorredijk 2020 [reeks: *Over leven*].

Chris Gevers, 'Herman Colleniusstraat 72. Een Gronings huis en zijn bewoners in de oorlog', in: *Stad en Lande* 29(2020)1, p. 10-15.

Jacqueline van Paaschen, 'Dunes near Domburg (Dune V)' in: *First Look, then see – Essays on Mondrian*, afscheidsbundel Hans Janssen, Kunstmuseum Den Haag (edited by Sjoerd van Faassen, Wietse Coppes en Benno Tempel);

Jacqueline van Paaschen, 'Eine Totenlitanei – die Segelboote', in: catalogus *Jacoba van Heemskerck uit de collectie Kunstmuseum Den Haag*, bij de tentoonstelling in Kunsthalle Bielefeld en Kunsthaus Stade (30 januari – 2 mei 2021; oktober 2021 – januari 2022).

Hans Renders, 'Different Lives in a Global World', in: *Different Lives. Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies*. Edited by Hans Renders and David Veltman, Brill, Leiden Boston 2020, p. 3-11.

Hans Renders, 'Nelly van Doesburg, het 'onmisbare, dadaïstische muziekinstrument van Europa'', in: *Zacht Lawijd* 19(2020)4, p. 22-45.

David Veltman, 'L'amitié entre Felix De Boeck et Maurice Carême sous le signe de la grâce et la mort'. In: *Les-Plats-Pays.com* (online).

David Veltman, '“La Pauvre Belgique.” How a Debate over the Repression after the Second World War Informed a Biographical Tradition in Belgium', in: *Different Lives: Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies*, Edited by Hans Renders and David Veltman, Brill, Leiden Boston 2020, p. 57-68.

Roelie Zwikker, 'An offer you can refuse', in: *Van Gogh Museum Articles* [online: <https://www.vangoghmuseum.nl/en/about/knowledge-and-research/academy/van-gogh-museum-articles/an-offer-you-can-refuse>].

Vakpublicaties

Chris Gevers, 'Burgemeester in Oorlogstijd', in: *Blad voor Noord-Groningen* (2020), nr. 14 (maart/ april).

Hans Renders, recensie Ben MacIntyre, *De spion en de Verrader*, in: *Het Parool* 25-1-2020.

Hans Renders, recensie Nico Keuning, *Een ongeneeslijke heimwee. Leven en werk van Willem Brakman*, in: *Het Parool* 29-2-2020.

Hans Renders (i.s.m. Sjoerd van Faassen) (ed.), inleiding ‘Multatuli leeft’, Themanummer Multatuli *Zacht Lawijd* 19(2020)1, p.4-5.

Hans Renders, ‘Klaas van Berkel’, in Liber Amicorum *Hier sta ik, ik kan niet(s) anders. Wetenschappers aan het woord over roeping en beroep*, samenstelling en redactie Renate Huttinga en Annelies Noordhof-Hoorn, Groningen 5 maart 2020, p. 136-137.

Hans Renders, recensie Laura Starink, *Post uit Rusland 1972-2020*, in: *Het Parool* 21-3-2020.

Hans Renders, recensie Kate Kirkpatrick, *Simone de Beauvoir. Een leven*, in: *Het Parool* 25-4-2020.

Hans Renders, recensie Pauline Broekema, *Tekenaars van Montparnasse*, in: *Het Parool* 23-5-2020.

Hans Renders, recensie Frits de Vries, *Dubbellevens. Ward Ruyslinck*, in: *Het Parool* 27-6-2020.

Hans Renders, ‘Zomerboek’ *Liever dier dan mens*, door Pieter van Os, in: *Het Parool* 4-7-2020.

Hans Renders, Henry Hemming, *Onze man in New York. Hoe nepnieuws Amerika de Tweede wereldoorlog in trok*, in: *Het Parool* 1-8-2020.

Hans Renders, Jonathan Lopez, *De laatste Vermeer. Han van Meegeren, vervalser en verrader*, in: *Het Parool* 29 augustus 2020.

Hans Renders, recensie Sally Bedell Smith, *Koningin Elizabeth II – De Biografie*, in: *Het Parool* 3-10- 2020.

Hans Renders, recensie Ann Heberlein, *Hannah Arendt, over liefde en kwaad. De biografie*, in: *Het Parool* 24-10-2020.

Hans Renders, recensie Heather Clark, *Rode Komeet. Het korte leven en de vlammende kunst van Sylvia Plath*, in: *Het Parool* 14-11-2020.

Hans Renders, review Andrew Roberts, *Churchill: Walking with Destiny*, in: *Australian Journal of Biography and History* (2020)5, p. 211-215.

Hans Renders, recensie Hugh Aldersey Williams, *Een eeuw van licht. Het leven van Christiaan Huygens*, in: *Het Parool* 19-12-2020.

Lezingen en wetenschappelijke activiteiten

Chris Gevers, ‘Groningse suiker en Brabants bloed’, 12 februari, Groninger Archieven.

Chris Gevers, ‘P.F. Tammens. Herenboer en NSB-burgemeester’, 18 november, Groninger Archieven.

Antoon Ott, 12 maart, lezing over Nanne Ottema, openings Symposium Fries Biografie Instituut

Jacqueline van Paaschen, Gastdirecteur Museum Veere en organisator tentoonstelling *Ode aan Alma – herontdekking collectie Museum Veere* (28 november tot en met 30 mei 2021)

Hans Renders, 22 januari., Lezing. Eerste exemplaar roman *Magma* van Ernst Timmer (Prometheus, Amsterdam) in ontvangst genomen. Roman waarin een van de personages een biografie is.

Hans Renders, 23 januari, Promotie Co Strootman, biografie P.J. Bouman. Medepromotor

Hans Renders, Toegetreden tot de redactie van het Australische peerreviewed tijdschrift *Biography and History*.

Hans Renders, 12 maart, mede-organisator openingsconferentie Fries Biografie Instituut (FBI).

Hans Renders, Voorselectie beste historische boek 2019 voor de Librisprijs 2020.

Hans Renders, 7 mei, Promotie Chris Gevers, proefschrift biografie Tammes, eerste promotor.

Hans Renders, Medepromotor Johan Willem van der Jagt, *Engel van Europa. Nederland en het ethisch-imperialisme van A.W.F. Idenburg, 1900-1935*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

Hans Renders, Editor-in-Chief of the series *Biography Studies*, Brill, Leiden Boston.

Hans Renders (i.s.m. David Veltman), *Biography Studies*, (co)editor Volume 1, *Different Lives. Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies*, Brill, Leiden Boston 2020, 292 blz.

Hans Renders, editor-in-chief *Profiles in Power Personality, Persona, and the U.S. President* Edited by Jelte Olthof Maarten Zwiers. *Biography Studies* Editor-in-Chief Hans Renders (University of Groningen), Brill, Leiden Boston 2020, 232 blz.

Hans Renders (i.s.m. Sjoerd van Faassen) (ed.), ‘Multatuli leeft’, Themanummer *Multatuli Zacht Lawijd* 19(2020)1, 96 blz.

Hans Renders, Eigen rubriek over biografie, ‘Leven in Letters’ voor radioprogramma *Met het Oog op Morgen*, elke derde zondag van de maand.

Hans Renders, Peerreview voor *Canadian Journal of Netherlandic Studies / Revue canadienne d'études néerlandaises*.

Hans Renders, Member of the editorial board of the Book Series *Microhistories*, published by Routledge. The 11th Volume *The Exorcist of*

Sombor. The Mentality of an Eighteenth-Century Franciscan Friar, By Dániel Bárh is published in July 2020. Editors: Sigurður Gylfi Magnússon, István M. Szijártó (Routledge). Editorial Board: Andrew Bergerson, Simona Cerutti, Chuanfei Chin, Dagmar Freist, Carlo Ginzburg, Binne de Haan, Karl Jacoby, Giovanni Levi, Edward Muir, Matti Peltonen, Hans Renders, Jacques Revel, en Dana Sajdi.

Hans Renders (together with David Veltman), Biography Studies, (co)editor Volume 1, *Different Lives. Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies*, Brill, Leiden Boston 2020, 292 p.

David Veltman, 25 juni, organisatie online presentatie congresbundel *Different Lives*, spreker: Nigel Hamilton;

David Veltman, 19 november, organisatie online workshop prof. Hubert van den Berg (Palacky universiteit, Olomouc, Czech Republic).

Online book presentation of

Different Lives. Global Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies

June 25, 2020 01:00-01:40 PM (CET)

on Zoom

Program:

- *Introduction*, by Hans Renders
- *A book on Different Lives?* by David Veltman
- *What defines biography in America nowadays?* by Nigel Hamilton
- *Plenary session*, lead by Hans Renders.
What is your opinion about the thesis:

No democracy can do without biography

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Onderwijs

Behalve promovendi worden door het Biografie Instituut ook studenten begeleid, die binnen het onderzoeksdomein een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollege volgen. De leerstoelgroep Geschiedenis en Theorie van de Biografie verzorgt collegereeksen, voor Bachelor- en Masterstudenten. In het vorige studiejaar is de collegereeks ‘History and Biography’ ontwikkeld en gegeven, bedoeld voor Masterstudenten van de Faculteit der Letteren.

3.2 Biografisch Portaal

Het Biografie Instituut werkt samen met enkele andere instellingen met als trekker het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis aan een ‘Biografisch Portaal’ van Nederland. Dit portaal (www.biografischportaal.nl) is bedoeld om wetenschappelijk onderzoek te bevorderen door onder meer biografische naslagwerken en bestanden digitaal op internet beschikbaar te maken met biografische informatie over de bewoners van Nederland, van de vroegste tijden tot nu.

3.3. Fries Biografie Instituut

Met uitgeverij Bornmeer-Noordboek, Tresoar en het Historisch Centrum Friesland richtte Hans Renders het Fries Biografie Instituut op. Doel van deze instelling is om de samenwerking te bevorderen tussen culturele organisaties in Friesland, die kunnen voorzien in de begeleiding van biografieën van Friezen. In dit kader werd een nieuwe biografiereeks opgezet onder de titel *Over Leven*. Voor deze serie, waarin onder anderen de biografie van Abe Lenstra door Johann Mast zal worden gepubliceerd, werkt het Biografie Instituut samen met uitgeverij Bornmeer-Noordboek.

OVER ■
■ **LEVEN**

Jacoba van Heemskerck, ‘Eine Totenlitanei – die Segelboote’, afbeelding afkomstig uit de bijdrage van Jacqueline van Paaschen in de catalogus *Jacoba van Heemskerck*, Kunstmuseum Den Haag,

De vergeten NSB-burgemeester

Niemand voelde er eind 1942 voor om burgemeester van Groningen te worden. Nadat de Duitse bezetters burgervader Cort van der Linden hadden weggestuurd, zocht de NSB maandenlang naar een opvolger. Mogelijke kandidaten die werden gepolst, bedankten voor de eer. De enige belangstellende die zelf solliciteerde, een melk-boer uit Veendam, werd snel afgeserveerd.

Uiteindelijk viel de keuze op de 44-jarige graanboer Petrus Fokk o Tammens uit Ruigerand, een gehucht in het noorden van het Westerkwartier. Hij werd op 26 januari 1943 benoemd en begon aan zijn nieuwe baan op 2 februari. Uitgekend de dag dat er na maanden een einde kwam aan de bloedige slag bij Stalingrad, waar van het Duitse leger in de Sovjet-Unie zich nooit meer zou herstellen. Het was een belangrijk keerpunt in de oorlog.

Wat dreef de als slim omschreven Groninger om zijn toekomst te verbinden aan de gehate bezetter van ons land? Wie was deze vrijwel onbekende burgemeester van de grootste stad van Noord-Nederland? De Groninger publicist Christiaan Gevers (54) zocht het uit. Hij promoveert op 7 mei aan de Rijksuniversiteit Groningen op *Boer Tammens Houzee. Groningen en zijn NSB-burgemeester*.

DIKKE BOER

Tammens was een zogeheten dikke boer. Dat wil zeggen een herenboer, die minstens 40 hectare land bezat. Het waren vaak akkerbouwers uit de kleistreek, die ook een rol speelden in het lokale bestuur. Het was, in de woorden van Gevers, de landelijke aristocratie, de bovenklasse van de provincie.

De latere burgemeester van Groningen werd geboren op 8 april 1898. Hij had een broer, Petrus Jan, die twee jaar jonger was. Hun vader Fokko was een niet onbemiddelde boer uit Grijssloot, een buurtschap ten noorden van Leens, die het belangrijk vond dat zijn zonen een goede opleiding kregen. De jongens verhuisden daarvoor naar Groningen, waar ze beiden de Mulo (Meer Uitgebreid Lager Onderwijs) volgden.

Tammens, die goed kon leren, ging vervolgens naar de Rijks Middelbare Landbouwschool in de stad. In die tijd was dat na de Landbouwhogeschool in Wageningen de hoogst haalbare agrarische opleiding. Hij was bij zijn eindexamen in 1917 de beste leerling van het jaar en kreeg daarvoor een prijs, die bestond uit een gouden medaille en een oorkonde.

Een jaar later moest de jonge Groninger onder de wapenen. Nederland was neutraal in de Eerste Wereldoorlog, maar de grenzen dienden natuurlijk wel bewaakt te worden. Hij was in Den Haag gelegerd en maakte deel uit van een compagnie grenadiers. De soldaten moesten daar regeringsgebouwen, paleizen en spoorbaanvakken beveiligen.

Twee jaar zat hij op het pluche aan de Grote Markt, maar NSB-burgemeester Petrus Tammens, de enige boer die ooit de scepter in Groningen zwaaide, is vrijwel vergeten. „Uiteindelijk was hij een boef.”

KORPORAAL

Op 12 november 1918 verklaarde de leider van de Nederlandse Social Democratische Arbeiderspartij Pieter Jelles Troelstra in de Tweede Kamer dat de regering niet langer kon rekenen op de steun van politie en leger. Hij dreigde met een socialistische revolutie en raddade aan de macht over te dragen aan zijn partij. Vervolgens gingen er wilde geruchten door de Hofstad. Koningin Wilhelmina zou de stad ontvluchten.

Het liep uiteindelijk anders. De bewolking schaarde zich achter de vorstin en de zittende regering. Op het Malieveld was op 18 november een grote menigte bijeen. Toen de koets van de koningin verscheen, spanden Tammens en zijn mede-militairen de trotsen militairen met het rijtuig, voor de koninklijke stallen. Helemaal rechts op de plaat ontdekte onderzoeker Gevers Tammens.

Twee weken later werd de Groninger, net als alle andere betrokken grenadiers, tot korporaal bevorderd. Op 1 oktober 1919 kreeg hij groot verlof en verliet het leger.

WOER DE WIND

Tammens ging terug naar Groningen. Hij trouwde in 1921 met Aida Wierma, dochter van een boer in Ruigerand. Het stel nam de boerderij over en kreeg een paar jaar later een zoon (Fokko) en een dochter (Lettie). Het ging Tammens voor de wind. Als 23-jarige had hij al arbeiders in dienst die voor hem zijn 48 hectare land bewerkten. Op de akkers werden aardappelen, suikerbieten, erwten, Waalse bonen, karwij, klaver, vlas en voornamelijk graan verbouwd. Ook sonden er op de hoeve proeven plaats met het verreden van graan. Voorts had hij een aantal paarden en een bescheiden veestapel van een stuk of acht koeien.

Hij was een van de eerste in de streek die een automobiel kocht, een zwarte Fiat. Daarmee reed hij via Electra en Leens in een mum van tijd naar zijn ouders in Grijssloot. Tammens was inmiddels lid geworden van De Vereniging tot Bevordering van Landbouw en Nijverheid in Leens. Samen met de bekende Groninger boer Herman Derk Louwes uit de Westpolder ontfermde hij zich over de bibliotheek. Het was de eerste van een flink aantal bestuurlijke functies die Tammens zou bekleden, zowel in de landbouw als in de politiek.

ONRUST

De jaren twintig en dertig waren een moeilijke periode voor veel boeren. Na de oorlog kelderden de graanprijzen doordat de VS en Canada enorme hoeveelheden goedkoop graan naar Europa exporteerden.

Bovendien was er in delen van Groningen onrust onder arbeiders, die hogere lonen eisten. In Finsterwolde vielen er bij een pro-

Petrus Tammens was van 1943 tot 1945 NSB-burgemeester van Groningen.

FOTO OIVCS

Titel Boer Tammens Houzee. Groningen en zijn NSB-burgemeester Auteur Christiaan Gevers Uitgeverij Bornmeer Noordboek Prijs nog niet bekend (344 pagina's)

test een dode en drie gewonden. Tussen boeren en arbeiders bestond vaak een overbrugbaar statusverschil. Arbeiders kregen hun loon bij de deur van de kooienstal, want ze mochten niet in de boerderij komen.

Wie naar het oosten keek, werd ook niet vrolijk. In de Sovjet-Unie werden boeren door Stalin massaal over de kling gejaagd. Gevolg was de ineenstorting van de landbouw, met miljoenen hongerdoden tot gevolg. In Rusland hadden de communisten hun eigen landbouw zo verpruist, dat de mensen van pure ellende alleen nog mekaar op konden vreten', viel in een krant te lezen.

Dergelijke berichten versterkten bij Tamms zijn afkeer van het communisme. Achter veel protest op het platteland bespeunde hij communistische agitatie. De toegenomen spanningen tussen boeren en hun arbeiders leidden er toe dat de mechanisering van de landbouw in Groningen werd versneld. Door hun kosten terug te dringen en efficiënter te werken hoopten boeren het langer uit te zingen, in afwachting op betere tijden.

LID VAN DE NSB

In Duitsland leek een gunstige periode voor de boeren aangebroken toen Hitler in 1933 de macht greep. Zijn partij liet niet na te benadrukken hoe belangrijk de boeren waren voor de ontwikkeling van het land.

In 1936 bracht Tamms met een kleine delegatie een bezoek aan een graanmagnaat in Hamburg. Hij was diep onder de indruk van de wijze waarop bij onze oosterburen de landbouw was georganiseerd. Over de schuldvakanten van het nazisme, die steeds zichtbaarder werden, liet hij zich niet uit.

Hoewel hij inmiddels sympathiseerde met de NSB, werd de Groninger herenboer pas in juli 1941 lid van de beweging, een maand nadat Hitler Rusland binnenviel en het pact met de Sovjet-Unie verbrak. Hij kreeg stammummer 158162. Zijn zoon en dochter werden lid van de jeugdafdeling van de NSB.

VERZOEK

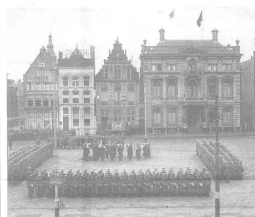
In juli 1942 werd Tamms als lid van de bestuursraad het hulpe van de toenmalige Groninger commissaris Christiaan Staar-gaard. Dat zijn ster rijzende was bleek ook aan het eind het jaar, toen hij werd gepolst om burgemeester van Groningen te worden. Tamms weigerde aanvankelijk, totdat NSB-leider Mussert hem in januari 1943 tijdens een bezoek aan Groningen terzijde nam. Een verzoek van de leider kon hij niet weigeren, vond de gehoorzame Tamms. Later dat jaar werd hij ook begunstigd lid van de SS, zonder dat hij een uniform hoefde te dragen.

Als burgemeester maakte Tamms weinig indruk. Hij was vaak afwezig en zijn macht was beperkt – uiteindelijk maakten de Duitse bezetters de dienst uit. Toch deed hij dingen die hem na de oorlog zwaar werden aangerekend. Zo stelde hij lijsten samen met daarop namen van Groningers die als gijzelaar voor de Duitsers konden dienen. Hij had contact met SD'ers zoals de geveerde Robert Lehnhof uit het Scholtenshuis en de beruchte Nederlandse Wafens-SS'er Johannes Feldmeijer.

Hij was verantwoordelijk voor de vernieling van het Israëls-monument in de stad en eiste dat alle Joodse straatnamen verdwenen. Ook wilde hij dat de universiteit alleen nog pro-Duitse hoogleraren aanstelde. Ambtenaren die te weinig doerden bij NSB-collecties werden daarvoor gestraft.

Op de foto's van boven naar beneden: Mussert schudt de nieuwe Groninger burgemeester Petrus Tamms de hand; Duitse soldaten staan opgesteld voor het Scholtenshuis (het hoofd-waart van de SD) op de Grote Markt in Groningen; Oostzijde Grote Markt aan het eind van de Tweede Wereldoorlog met het beschadigde Scholtenshuis.

GEEN MEDELEVEN

Hij toonde, zegt publicist Gevers, geen enkel medeleven met de Joodse Groningers. „Hij heeft geen poot uitgestoken om ze te helpen. Van de 2881 Joden die in 1940 stonden geregistreerd in de stad, werd 77 procent vermoord. Dat is het hoogste percentage van de acht grootste Nederlandse steden. Uit onderzoek blijkt ook dat Joden in steden met een rechtlijnige NSB-burgemeester slechter af waren.“

Toen de Canadezen in april 1945 oprukten, bleef Tamms op zijn post en wachtte lijdzaam af. „Hij bleef zitten, maar kon ook niet anders. In Silezië was een burgemeester voor de Russen gevucht, gepakt door de SS en wegens lafheid en verraad opgehangen aan een lantaarnpaal. Tamms dacht in april 1945 ook dat alles verloren was, hij was apathisch“, constateert Gevers.

Meteen na de bevrijding van de stad was de burgemeester één van de eerste collabora-

teurs die werd gearresteerd. Hij zat vervolgens in een groot aantal verschillende kampen vast. In juli 1947 ondertekende Tamms samen met 24 andere oud-NSB'ers een soort schuldeverklaring, zonder overigens excuses aan te bieden. Op 5 juli 1949 stond hij terecht in Groningen. Hij kreeg 7 jaar gevangenisstraf en een boete van 10.000 gulden. Op 15 april 1951 kwam Tamms vrij. Hij ging in Groningen wonen en leefde tamelijk teruggetrokken. Tamms stierf 25 mei 1986, vrijwel vergeten.

„Hij is niet zwaar gestraft, zeker als je weet wat de gevolgen waren van de lijsten die hij opstelde. Uiteindelijk was Tamms een boef. Hij heeft een paar keer een verkeerde keuze gemaakt en daar kwam hij niet op terug. Als een echte boef. Die zaait en zit er vervolgens aan vast“, meent Gevers.

GEEN BEROEUW

„Ik had ook iets van berouw verwacht, maar zie dat niet. Hij dmaaien en loog ook voor de rechter, bijvoorbeeld over de contacten met Lehnhof. Hij ontkennde, maar de afspraak stond gewoon in zijn agenda. De verklaring die hij in 1947 ondertekende was vooral bedoeld om de rechtsgang te beïnvloeden. Die was niet oprecht.“

Zijn broer Petrus Jan koos anders. Die verborg onderduikers in de oorlog. Gevers: „Tamms had ook de andere kant op kunnen gaan. Er is na de oorlog heel lang geen contact geweest tussen de broers. Ik hoorde dat het pas weer goed kwam toen Petrus Jan vijftig jaar was getrouwd.“

Gevers vond het lastig om een goed beeld van Tamms te krijgen. Hij deed vanaf 2012 jarenlang grondig archiefonderzoek, maar kreeg van de familie van de gewezen NSB'er geen toegang tot persoonlijke documenten en foto's. Vooral de briefjes die Tamms schreef toen hij gevangen zat had de onderzoeker graag willen zien. „Dat is allemaal verborgen gebleven.“

„De familie was niet heel blij met mijn onderzoek. Ik ben samen met hoogleraar Hans Renders, een van mijn promotoren, bij zijn dochter en kleindochter in Lemmer op bezoek geweest. Maar ze wilden uiteindelijk niet meewerken. We hebben er geen belang bij, zei zijn kleindochter. Ze bagtelijsterden zijn lidmaatschap van de NSB trouwens ook.“

